

ПЕРСПЕКТИВИ ТА ТЕХНОЛОГІЇ УПРАВЛІННЯ ІННОВАЦІЙНИМ РОЗВИТКОМ РЕГІОНІВ УКРАЇНИ

Кондратенко Н.О., доктор економічних наук, професор
Харківський національний університет міського господарства імені О.М. Бекетова

Макарова Г.С., кандидат економічних наук, доцент
ДВНЗ «Придніпровська державна академія будівництва та архітектури»

У статті розглянуті аспекти інноваційного розвитку регіонів України. Представлено процес розробки та реалізації інноваційної стратегії регіону та визначені її основні ознаки. Проведено аналіз обсягу реалізованих послуг промислових підприємств у сфері технічних випробувань та досліджень за регіонами України. Розроблена класифікація управлінських технологій інноваційного розвитку регіону. Визначені перспективні варіанти державно-приватного партнерства у інноваційному розвитку регіонів. Запропонована модель інноваційного розвитку, яка дозволить оцінити вплив ряду факторів на інноваційну діяльність регіону. Доведено, що саме інноваційна модель розвитку економіки країни та регіонів є визначальним чинником прогресу суспільства та підвищення добробуту його громадян.

Ключові слова: інноваційний розвиток, регіон, ефективність, стратегія, модель, діяльність.

Постановка проблеми. Інноваційний шлях розвитку, визнаний світом пріоритетним у сучасних економічних умовах, змушує шукати нові підходи до реалізації науково-технічного потенціалу регіонів України. З боку держави в останні роки здійснюються певні кроки для того, щоб забезпечити інноваційний розвиток галузей національного господарства. Для ефективного інноваційного розвитку регіонів необхідно не тільки проведення ефективної економічної політики, а й якісно нова структура взаємодії між інвесторами, виробничими підприємствами, організаціями науково-технічної сфери з метою використання досягнень науки і технологій, що дозволить економіці регіону перейти до інноваційного шляху розвитку [1].

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Питання інноваційного розвитку регіонів викладені у роботах Буркинського Б.П. [2], Бутко М.П. [3], Геєця В.М. [4], Говорухи Ж.А. [5], Гончаренко М.Ф. [6], Друкера П. [7], Токар В.В. [9], Панас В.Я. [10] та ін. Разом з тим ряд питань, пов'язаних з розробкою перспективної інноваційної політики економічного зростання регіонів України не отримали детального розгляду в наукових працях.

Метою роботи є визначення перспективних напрямів та технологій інноваційного розвитку регіонів на основі врахування ключових факторів до яких відносяться рівень інноваційної активності господарюючих суб'єктів; обсяг ресурсів, спрямований на розвиток інноваційної діяльності; інноваційний потенціал; якість управління інноваційною діяльністю.

Викладення основного матеріалу дослідження. Інноваційний тип розвитку певною мірою є сучасним різновидом інтенсивного типу розвитку, але він характеризується не тільки інтенсивним способом використання ресурсів та отриманням на цій основі високої економічної ефективності, але, і, насамперед, інноваційною націленістю всіх економічних факторів розвитку. Вивчення європейського досвіду створення регіональних інноваційних систем дозволило зробити висновок про те, що збільшення ролі високих технологій

в економіці не може здійснюватися, особливо в країнах з перехідною економікою, без державного сприяння і регулювання як на національному, так і на регіональному рівні.

Як показує світовий досвід, досягнення окремими територіальними утвореннями та державами більш високого економічного зростання інноваційного типу може бути реалізовано при використанні стратегій «нарощування»; «запозичення»; «перенесення»; «територіально і ресурсно-розподіленого типу»; «імітаційного технологічно залежного типу»; моделі проривного розвитку та концепції національної системи нововведень як окремо, так і в галузевих і територіальних комбінаціях. Спільним для зазначених стратегій, крім стратегії «імітаційного технологічно залежного типу», в кінцевому підсумку, є активізація інноваційної діяльності та попиту на інновації [11].

Існують різні підходи до визначення поняття «інноваційний розвиток». Аналіз існуючих визначень довів, що в них немає таких сутнісних рис, характерних для розвитку, як неухильність, цілеспрямованість, якісний характер змін. Тому, ми вважаємо доцільним розглядати інноваційний розвиток у двох взаємопов'язаних аспектах. А саме:

- як цілеспрямоване неухильне підвищення конкурентоспроможності й економічної ефективності, яке має якісний характер і ґрунтується на інтенсивних факторах розвитку – знаннях, інформації та передових технологіях;
- як цілеспрямоване постійне вдосконалення та підвищення ефективності інноваційної діяльності.

Регіональний інноваційний розвиток складається з наступних етапів:

- 1) створення інновацій;
- 2) освоєння інновацій;
- 3) обслуговування і забезпечення процесів по створенню та освоєнню інновацій.

Треба відмітити, що ці етапи охоплюють всі сектори регіональної економіки, являють собою складний набір господарських зв'язків і відносин з реалізації інноваційних процесів.

Стратегія інноваційного розвитку регіону повинна забезпечити консолідацію інтересів, зусиль і потенціалу всіх суб'єктів регіональної інноваційної системи на реалізації обраних пріоритетів розвитку інноваційних процесів, встановлення принципів спільної роботи суб'єктів регіональної інноваційної системи та створення і розвиток іміджу привабливого для інвестування в інноваційну сферу регіону. Основні етапи процесу розробки і реалізації інноваційної стратегії регіону можна представити у вигляді послідовності етапів (рис. 1).

Головними ознаками стратегії інноваційного розвитку регіонів мають бути:

- комплексність – націленість на всі сторони суспільного розвитку регіонів;
- націленість на довгострокові результати;
- узгодженість з державною стратегією суспільного розвитку та її складовими: економічною, політичною, екологічною, національною та ін.;
- поєднання ринкової саморегуляції і державного управління.

У світовій практиці вироблений і апробований цілий ряд організаційно-економічних заходів, що сприяють інтенсифікації процесу регіонального інноваційного розвитку:

- здійснення спеціальних цільових програм на загальнодержавному, регіональному та місцевому рівнях;
- прямі державні субсидії і цільові асигнування регіональних (місцевих) органів влади;
- податкові пільги, спрямовані на стимулювання регіонального розвитку;

- формування наукових парків та регіональних інноваційних центрів;
- створення інкубаторів малого бізнесу;
- залучення венчурного капіталу;
- мобілізація ресурсів приватного сектора на вирішення завдань регіонального науково-технічного розвитку;
- розвиток інформаційної, комунікаційної та фінансової інфраструктури інноваційної діяльності.

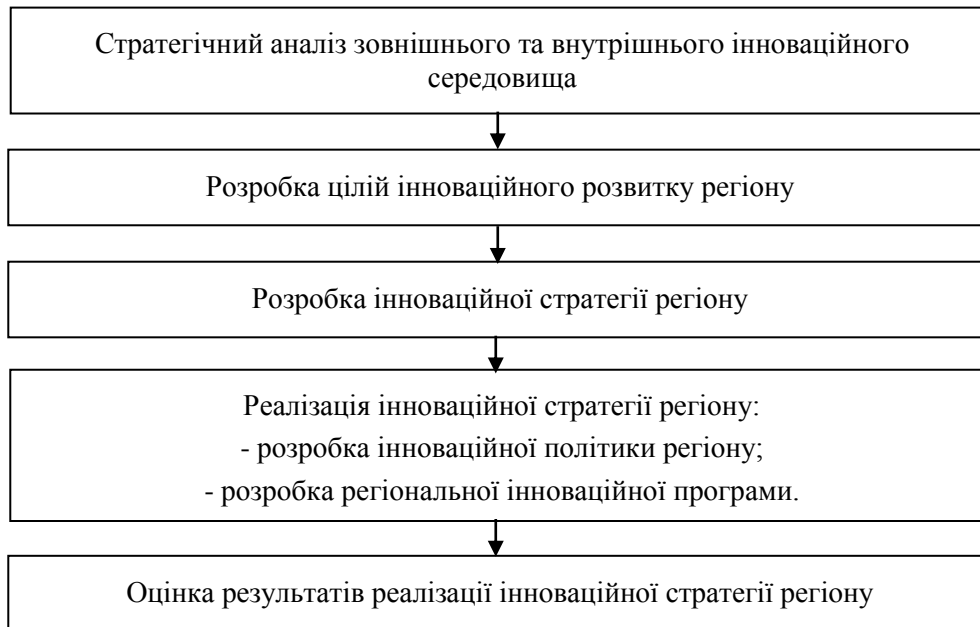

Рис. 1. Процес розробки та реалізації інноваційної стратегії регіону

Розвиток регіональних інноваційних структур як прогресивних форм територіальної організації продуктивних сил визначається, у першу чергу, її науковим потенціалом. На нашу думку, важливо, щоб перспективна схема активізації наукової діяльності регіону була узгоджена зі стратегічними цілями та пріоритетами його соціально-економічного розвитку.

Потенціал щодо забезпечення створення у регіонах України інновацій залежить від частки інновацій, яка може бути створена за рахунок, у першу чергу, пріоритетних галузей промислового комплексу регіону. Аналіз обсягу реалізованих послуг промислових підприємств у сфері технічних випробувань та досліджень за регіонами України довів, що лідирували такі регіони: Дніпропетровська, Донецька і Харківська обл. у 2009-2013 рр., відставали – Херсонська, Сумська і Рівненська обл. у відповідних роках (табл. 1).

Інноваційні рішення на регіональному рівні повинні зачіпати економічні інтереси багатьох учасників і сприяти підвищенню їх конкурентоспроможності на зовнішніх ринках. Зробимо спробу класифікувати управлінські технології інноваційного розвитку регіону, що наведено у табл. 2.

Таблиця 1. Обсяг реалізованих послуг промислових підприємств у сфері технічних випробувань та досліджень за регіонами України (у ринкових цінах, тис. грн.)*

Регіон	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Автономна Республіка Крим	24690,1	25369,9	27671,8	18139,6	19630,5	17895,5
Області: Вінницька	9414	8888,2	9714,6	34576,7	34727	42358,45
Волинська	16126,4	16924,1	20160,6	21160	23177,1	25010,83
Дніпропетровська	79032,1	86108,2	184257,4	212030,2	264642,9	314357,2
Донецька	124935,6	123641,7	161188,4	249505,8	267632,2	308757,9
Житомирська	4825,4	5313,2	9817,8	9945	12441,2	14427,54
Закарпатська	8048,1	9765,2	11699,8	13455,2	15281,05	17096,64
Запорізька	52640,2	52035,6	57066,4	70716	72929,1	78854,92
Івано-Франківська	7973,8	9730,1	15839,9	18268	22201,05	25900,29
Київська	6902,5	8232,2	9434,4	31466,3	32732,25	40221,61
Кіровоградська	14812,7	17162,4	20170,5	22918,5	25597,4	28329,95
Луганська	29993,6	30232,1	38008,3	45333,8	49341,15	54720,83
Львівська	43081,6	39882,4	47135,7	55051,7	57078,75	61395,11
Миколаївська	31110,2	49487,3	52610,9	24642,1	35392,45	33764,38
Одеська	92127,4	73243,9	75533,3	76746,7	68449,65	64064,38
Полтавська	33399,5	35465,4	37901,3	59187,9	61438,8	69418,91
Рівненська	9968,6	10939,2	11729	12048,5	12928,7	13631,65
Сумська	1290	11639	12254,1	12668,4	12342,45	12332,68
Тернопільська	7285,2	8313,6	10318,6	12042,2	13558,9	15186,5
Харківська	77838,1	104591,1	140282,8	160062	191284,4	219520,7
Херсонська	5298,5	7683,2	8548,7	8782	10407,1	11538,7
Хмельницька	7151,1	10109,4	15560,8	15630,8	19835,65	22924,7
Черкаська	703,6	2580	3617,4	1200,5	2657,4	2910,21
Чернівецька	8117,5	10586	6197,9	8064,5	7104,7	6649,99
Чернігівська	2237,5	1993,6	4751,8	1970,3	3227,45	3423,11
Міста: Київ	88208,2	62254,4	115497,9	81449,1	95093,95	98390,57
Севастополь	12817,5	17169,9	17082,5	12961,4	15093,9	15128,33

*розроблено автором відповідно до [8]

Однією з управлінських технологій інноваційного розвитку регіону є регіональна система залучення інвестицій на основі державно-приватного партнерства. Зробимо спробу визначити перспективні варіанти державно-приватного партнерства у інноваційному розвитку регіону, які, на нашу думку, повинні визначатися поступовим переходом від разових ініціатив до постійного розширення відтворення та реалізації певних механізмів, перетворюючих цю взаємодію у систему, що наведено у табл. 3.

Регіональна інноваційна система є підсистемою соціально-економічної системи регіону. Регіональна інноваційна система також є органічною частиною національної інноваційної системи, тому її функціональний склад може включати суб'єкти як мезо-, так і макроекономічного рівня та значення.

Таблиця 2. Класифікація управлінських технологій інноваційного розвитку регіону

Класифікаційні групи	Управлінські технології інноваційного розвитку регіону
Організаційно-управлінські технології	- Регіональна інформаційна система; - Регіональна система підтримки інтеграційних процесів;
	- Регіональна система залучення інвестицій на основі державно-приватного партнерства; - Регіональні кластерні структури; - Регіональна система підтримки малого та середнього бізнесу; - Регіональна система управління якістю продукції; - Регіональні логістичні системи.
Технології, які забезпечують інноваційні процеси	- Регіональні інноваційна інфраструктура; - Особливі економічні зони; - Науково-освітні комплекси.
Технології регіонального управління	- Регіональна система підготовки та перепідготовки висококваліфікованих кадрів; - Регіональна система згладжування диференціації щодо соціально-економічного розвитку; - Системний підхід до регіонального розвитку.

Таблиця 3. Перспективні варіанти державно-приватного партнерства у інноваційному розвитку регіону

Взаємодія	Реалізація	Результат
Об'єднання ресурсів	Сумісне фінансування інновацій	Розширення масштабу нововведень
Інноваційна кооперація	Участь бізнесу у системі підготовки кадрів для науково-інноваційної сфери	Відтворення науково-інноваційного потенціалу
Розвиток інноваційної інфраструктури	Державна система підтримки інноваційної діяльності	Забезпечення цілісного національного інноваційного простору
Реалізація інноваційного продукту	Державні замовлення та закупівля інноваційного продукту	Забезпечення рівномірного доступу до досягнень науки і технологій
Інтеграція інноваційних концепцій	Залучення недержавного сектору до управління державними інноваційними активами	Створення національної інноваційної культури

У якості показника результативності інноваційного розвитку регіону автором запропоновано модель інноваційного розвитку, яка дозволить оцінити вплив ряду факторів на інноваційну діяльність регіону:

$$Y = X_1 * X_2 * X_3 * X_4 * X_5, \quad (1)$$

де Y – показник результативності інноваційного розвитку економіки регіону.

Результуючим показником слід вважати змінення вартості інтелектуальної власності за певний період часу, або змінення обсягів випуску інноваційної продукції, який виражено індексом.

$X_1 - I_1$ – індекс рейтингу регіону за величиною інноваційного потенціалу:

$$I_1 = \frac{I_1}{I_0} \times 100\%, \quad (2)$$

Так як рейтинги визначаються відповідними агенціями, то:

$$\bar{I} = \sqrt[n]{\prod(\text{рейтинг}_1 \times \dots \times \text{рейтинг}_n)} \quad (3)$$

де $X_2 - I_R$ – індекс величини ресурсного забезпечення:

$$I_R = \frac{R_1}{R_0} \times 100\%, \quad (4)$$

де R – обсяг надходжень, інвестованих у регіональні інноваційні проекти (умов. грн.).

$X_3 - I_P$ – індекс інноваційної активності господарюючих суб'єктів:

$$I_P = \frac{P_1}{P_0} \times 100\%, \quad (5)$$

де P – рівень інноваційної активності господарюючих суб'єктів.

$X_4 - I_T$ – індекс технологічного розвитку (T):

$$I_T = \frac{T_n}{T_0} \times 100\%, \quad (6)$$

$$T = \frac{\Pi_{Ti}}{\Pi_{T \text{ прог.}}} \times 100\%, \quad (7)$$

де Π_{Ti} – регіональна продуктивність у певний період часу;

$\Pi_{T \text{ прог.}}$ – прогнозуєма продуктивність праці у відповідності до стратегії інноваційного розвитку, яка реалізується.

$X_5 - I_Q$ – індекс якості управління інноваційною діяльністю:

$$I_y = \frac{Q_1}{Q_0} \times 100\%, \quad (8)$$

$$Q = \frac{B_n}{Z_n} \times 100\%, \quad (9)$$

де B_n – обсяг державного фінансування інноваційної діяльності у регіоні;

Z_n – величина створених інновацій за певний період часу у регіоні.

З запропонованої моделі видно, що ключовими факторами, що визначають інноваційний розвиток регіону є: рівень інноваційної активності господарюючих суб'єктів; обсяг ресурсів, спрямованих на розвиток інноваційної діяльності; наявний інноваційний потенціал; сформований рівень технологічного розвитку і якість управління інноваційною діяльністю.

Висновки. Управління розвитком регіону на основі інновацій являє собою систему взаємопов'язаних між собою елементів, яка забезпечує постійний керуючий вплив з боку регіональних органів влади на інноваційні процеси, реалізовані в регіональній

промисловості, що охоплюють всі етапи науково-дослідних, дослідно-конструкторських та інших робіт, безпосередньо пов'язаних зі створенням, освоєнням, поширенням та використанням інновацій, за допомогою заходів організаційного та економічного характеру для досягнення стратегічних цілей інноваційного розвитку регіону.

Саме інноваційна модель розвитку економіки країни та регіонів є визначальним чинником прогресу суспільства та підвищення добробуту його громадян. Цим зумовлена потреба державної підтримки інноваційної сфери як джерела економічного зростання.

Література

1. Про інноваційну діяльність: Закон України № 2314-VI від 03.06.2010 // Відомості Верховної Ради України. – 2002. – №36. – Ст. 266 – 315 с.
2. Буркинський Б.В. Інноваційна стратегія у соціально-економічному розвитку регіону / Б.В. Буркинський, Є.В. Лазарева. – Одеса: ІПРЕД НАН України, 2007. – 140 с.
3. Бутко М.П. Науково-методичні засади комплексного розвитку регіону України / М.П. Бутко, Л.І. Митрошина // Продуктивні сили і регіональна економіка: зб. наук. праць : у 2 ч. – К. : РВПС України НАН України, 2005. – Ч. 1. – С. 9-19.
4. Геєць В.М. Зведений прогноз науково-технологічного та інноваційного розвитку України на найближчі 5 років та наступне десятиліття / В.М. Геєць, В.П. Александрова, М.І. Скрипниченко, Л.І. Федулова та ін. // Центр дослід. наук.-техн. потенціалу та історії науки ім. Г.М. Доброва НАН України. – К. : Фенікс, 2007. – 152 с.
5. Говоруха Ж.А. Питання розвитку інноваційної діяльності підприємств України / Ж.А. Говоруха // Актуальні проблеми економіки. – 2007. – №8(74). – С.107-115.
6. Гончаренко М.Ф. Механізм регулювання інвестиційно-інноваційного розвитку регіону : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук : спец. 08.00.05 «Розвиток продуктивних сил і регіональна економіка» / М.Ф. Гончаренко. – Чернігів, 2011. – 19 с.
7. Друкер П. Бизнес и инновации / П. Друкер. – М. : Изд-во: Вильямс, 2007. – 432 с.
8. Державний комітет статистики в Україні [Електроний ресурс] / Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua>.
9. Токар В.В. Інноваційно-інвестиційна діяльність промислових підприємств та економічна безпека України : монографія. – К.: ТОВ «Пан Тот», 2013 – 305 с.
10. Панас В.Я. Управління інноваційною діяльністю підприємства : теоретичний аспект / В.Я. Панас, С.М. Ткач // Регіональна економіка. – 2013. – № 1. – С. 69-75.
11. Филин С.А. Теоретические основы и методология стратегического управления инновационным развитием : дис. ... докт. екон. наук : 08.00.05 / С.А. Филин. – М., 2010. – 365 с.

References

1. Verkhovna Rada of Ukraine (2002). About the innovation activity (Law). Vidomosti Verkhovnoyi Rady Ukrayiny (Details of Verkhovna Rada of Ukraine), 36 (in Ukr.).
2. Burkynskiy, B., & Lazareva, Y. (2007). The innovative strategy of socio-economic development of the region. Odesa : IPREED NAS of Ukraine.
3. Butko, M., & Mytroshyna, L. (2005). Scientific and methodological principles of integrated regional development in Ukraine. Produktivni syly i rehionalna ekonomika (The productive forces and regional economy), 1, 9-19 (in Ukr.).
4. Heyets, V., & Aleksandrova, V., & Skrypnychenko, M., & Fedulova, L., (2007). Summary forecast of scientific, technological and innovation development of Ukraine for the next five years and the next decade. Kiev : Feniks.
5. Hovorukha, Zh. (2007). The issue of innovation of enterprises Ukraine. Aktualni problemy ekonomiky (Actual problems of economics), 8(74), 107-115 (in Ukr.).
6. Honcharenko, M. (2011). The mechanism of regulation investment and innovation development of the region. Chernigiv.
7. Druker, P. (2007). Business and innovations. Moscow: Vilyams.
8. State Statistics Service of Ukraine (2015). Retrieved from <http://www.ukrstat.gov.ua/>.

-
9. Tokar, V. (2013). Innovation and investment activities of industrial and economic security of Ukraine. Kiev : Pan Tot.
 10. Panas, V., & Tkach, S. (2013). Innovation management of company : theoretical aspect. *Regionalna economica (Regional economics)*, 1, 69-75 (in Ukr.).
 11. Fylyn, S. (2010). Theoretical basis and methodology of strategic management of innovative development. Moscow.

Стаття надійшла до редакції 04.12.2015.